BIZNES BOSHQARUVIDA ETIK QOIDALAR VA PROFESSIONAL MAS'ULIYAT

Narzillayeva Ra'no
Millat Umidi Universiteti 1-kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20307051

Annotatsiya. *Mazkur maqolada biznes boshqaruvida etik qoidalar va professional mas'uliyatning ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy biznes muhitida tashkilot faoliyatining samaradorligi nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarga, balki axloqiy tamoyillar va professional yondashuvga ham bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, maqolada etik me'yorlarning rahbar va xodimlar faoliyatiga ta'siri, professional mas'uliyatning biznesdagi o'rni hamda sog'lom korporativ muhitni shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *biznes boshqaruvi, etik qoidalar, professional mas'uliyat, korporativ madaniyat, liderlik, biznes etikasi, boshqaruv, kommunikatsiya.*

Аннотация. *В данной статье анализируется значение этических норм и профессиональной ответственности в управлении бизнесом. Освещается тот факт, что эффективность деятельности современной организации зависит не только от экономических показателей, но и от соблюдения моральных принципов и профессионального подхода. Также в статье рассматривается влияние этических норм на деятельность руководителей и сотрудников, роль профессиональной ответственности в бизнесе и её значение в формировании здоровой корпоративной среды.*

Ключевые слова: *управление бизнесом, этические нормы, профессиональная ответственность, корпоративная культура, бизнес-этика, лидерство.*

Abstract. *This article analyzes the importance of ethical rules and professional responsibility in business management. In the modern business environment, the effectiveness of an organization depends not only on economic indicators but also on moral principles and professional approaches. The article also examines the impact of ethical standards on managers and employees, the role of professional responsibility in business, and its importance in creating a healthy corporate environment.*

Keywords: *business management, ethical rules, professional responsibility, corporate culture, business ethics, leadership.*

Kirish

Hozirgi davrda biznes sohasining jadal rivojlanishi tashkilotlar faoliyatida yangi talab va yondashuvlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Global iqtisodiyot, raqobatning kuchayishi va zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi kompaniyalardan nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki yuqori axloqiy me'yorlarga amal qilishni ham talab qilmoqda. Chunki bugungi kunda tashkilot muvaffaqiyati faqat daromad bilan emas, balki uning jamiyat oldidagi mas'uliyati, xodimlarga munosabati va biznes etikasi bilan ham baholanadi. Biznes boshqaruvida etik qoidalar tashkilot faoliyatini tartibga soluvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Etik me'yorlar rahbar va xodimlarning bir-biriga, mijozlarga hamda jamiyatga bo'lgan munosabatini belgilaydi. Ushbu qoidalarga amal qilish tashkilot ichida sog'lom muhit yaratadi va kompaniya obro'sini oshiradi.

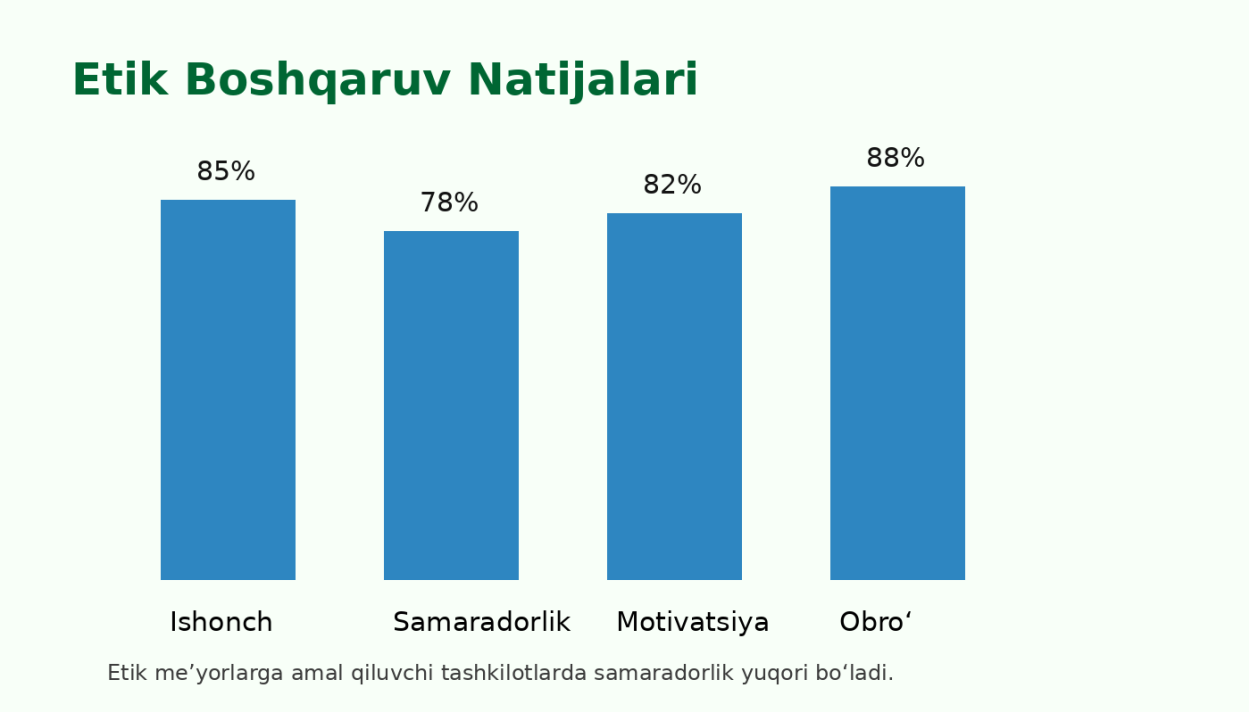
Professional mas’uliyat esa insonning o‘z vazifalarini vijdonan bajarishi, qaror qabul qilishda adolat va halollik tamoyillariga amal qilishi bilan bog‘liqdir. Zamonaviy biznes tizimida professional mas’uliyatga ega bo‘lgan rahbar va xodimlar tashkilot rivojiga katta hissa qo‘shadi. So‘nggi yillarda ko‘plab kompaniyalarda korrupsiya, adolatsizlik, xodimlar huquqlarining buzilishi kabi muammolar kuzatilmoqda. Bu holatlar biznes boshqaruvida etik qoidalarning naqadar muhim ekanligini ko‘rsatadi. Shu sababli biznes etikasi va professional mas’uliyat masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi.

Metodlar

Mazkur maqola ilmiy adabiyotlar, menejment va biznes etikasi bo‘yicha nazariy manbalarni tahlil qilish asosida tayyorlandi. Tadqiqot davomida xorijiy va mahalliy olimlarning biznes boshqaruvi, professional mas’uliyat hamda korporativ etika haqidagi qarashlari o‘rganildi. Maqolada tahliliy va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Turli tashkilotlardagi boshqaruv jarayonlari, rahbar va xodimlar o‘rtasidagi munosabatlar hamda etik qoidalarning ish samaradorligiga ta’siri misollar asosida ko‘rib chiqildi. Shuningdek, zamonaviy biznes muhitida uchraydigan muammolar, jumladan korrupsiya, mas’uliyatsizlik va kommunikatsiya bilan bog‘liq holatlar tahlil qilindi. Professional mas’uliyatning tashkilot obro‘si va korporativ madaniyatga ta’siri ilmiy jihatdan baholandi.

Natijalar

Etik boshqaruv samaradorligining statistik natijalari

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, biznes boshqaruvida etik qoidalarga amal qilish tashkilot samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, rahbarlarning halolligi, adolatli boshqaruvi va professional mas’uliyati jamoada sog‘lom muhit shakllanishiga yordam beradi. Birinchidan, etik qoidalarga amal qiluvchi tashkilotlarda xodimlar o‘rtasidagi ishonch darajasi yuqori bo‘ladi. Ish joyida adolat va hurmat mavjud bo‘lsa, xodimlarning motivatsiyasi oshadi hamda ular o‘z vazifalariga mas’uliyat bilan yondashadi. Ikkinchidan, professional mas’uliyat tashkilot obro‘sini mustahkamlaydi. Mijozlar va hamkorlar halol va ishonchli kompaniyalar bilan ishlashni afzal ko‘radi. Shu sababli etik me’yorlarga amal qiluvchi tashkilotlar bozorda yuqori mavqega ega bo‘ladi. Tadqiqot davomida kuzatilgan yana bir muhim jihat shundaki, etik muhit mavjud bo‘lgan

tashkilotlarda konflikt va kelishmovchiliklar kamroq uchraydi. Chunki rahbar va xodimlar o‘zaro hurmat asosida faoliyat olib boradi. Shuningdek, professional mas’uliyatning mavjudligi qaror qabul qilish jarayoniga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Mas’uliyatli rahbarlar tashkilot manfaatlari bilan bir qatorda xodimlar va jamiyat manfaatlarini ham hisobga oladi.

Tahlil

Biznes etikasi bo‘yicha statistik tahlil

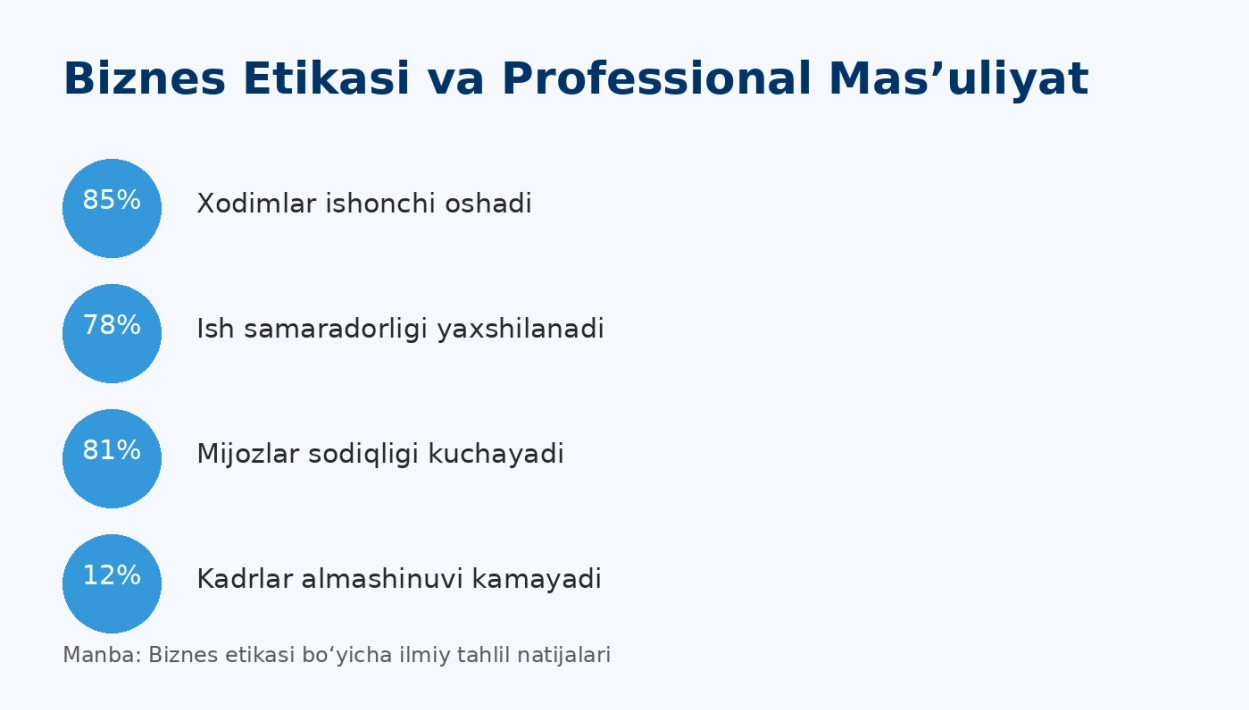
Ko‘rsatkich	**Etik boshqaruv**	**Etik muammo mavjud**	**Farq**
Xodimlar ishonchi	85%	48%	+37%
Ish samaradorligi	78%	52%	+26%
Kadrlar almashinuvi	12%	37%	-25%
Mijozlar sodiqligi	81%	46%	+35%
Korporativ muhit	88%	54%	+34%
Qaror sifati	79%	50%	+29%

Biznes boshqaruvida etik qoidalar va professional mas’uliyat tashkilotning uzoq muddatli rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Chunki tashkilot muvaffaqiyati faqat iqtisodiy foyda bilan emas, balki uning ichki boshqaruv tizimi va korporativ madaniyati bilan ham belgilanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, etik qoidalarga amal qilinmaydigan tashkilotlarda xodimlar o‘rtasida ishonchsizlik kuchayadi. Bu esa ish samaradorligining pasayishiga olib keladi. Masalan, rahbarning adolatsiz qarorlari yoki xodimlarga nisbatan hurmatsiz munosabati jamoada salbiy psixologik muhitni shakllantiradi. Bunday vaziyatlarda xodimlarning motivatsiyasi pasayadi va ular tashkilot rivojiga qiziqmay qo‘yadi. Natijada ish sifati yomonlashadi va kadrlar almashinuvi ortadi. Aksincha, etik me’yorlarga asoslangan boshqaruv tizimi tashkilotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Halollik va mas’uliyat tamoyillariga amal qiluvchi rahbarlar xodimlar uchun ijobiy namuna bo‘ladi. Bu esa korporativ madaniyatning shakllanishiga yordam beradi. Professional mas’uliyat ayniqsa rahbarlar faoliyatida muhim hisoblanadi. Rahbarning har bir qarori tashkilot faoliyatiga bevosita ta’sir qiladi. Shu sababli rahbar adolatli, halol va mas’uliyatli bo‘lishi kerak. Bugungi kunda xalqaro kompaniyalarda biznes etikasi alohida strategik yo‘nalish sifatida qaralmoqda. Ko‘plab tashkilotlarda etik kodekslar ishlab chiqilgan bo‘lib, ular rahbar va xodimlarning faoliyatini tartibga soladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, biznes etikasi mavjud bo‘lgan tashkilotlarda mijozlar ishonchi yuqori bo‘ladi. Chunki mijozlar nafaqat mahsulot yoki xizmat sifatiga, balki kompaniyaning obro‘si va qadriyatlariga ham e’tibor qaratadi.

Etik boshqaruvning tashkilotga ta’siri

Omil	**Tashkilotga ta’siri**	**Natija**
Halollik	Ishonchni oshiradi	Barqaror rivojlanish
Adolatli boshqaruv	Motivatsiyani oshiradi	Yuqori samaradorlik
Professional mas’uliyat	Qaror sifatini yaxshilaydi	Kompaniya obro‘si ortadi
Etik kodeks	Konfliktlarni kamaytiradi	Sog‘lom muhit
Ochiq kommunikatsiya	Jamoaviy ishlashni kuchaytiradi	Hamkorlik rivojlanadi
Mas’uliyatli liderlik	Xodimlar faolligini oshiradi	Ish unumdorligi oshadi

Manba: Biznes etikasi bo‘yicha ilmiy tahlil natijalari

Muhokama

Zamonaviy biznes muhitida etik qoidalar va professional mas’uliyatni rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki global raqobat sharoitida tashkilotning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan uning ichki boshqaruv tizimiga bog‘liqdir. Biznes etikasi avvalo rahbarlardan boshlanishi kerak. Rahbarning o‘zi etik me’yorlarga amal qilmasa, xodimlardan buni talab qilish qiyin bo‘ladi. Shu sababli rahbarlar halollik, adolat va mas’uliyat tamoyillariga amal qilishi muhimdir. Tashkilotlarda etik muhitni shakllantirish uchun xodimlar bilan ochiq kommunikatsiya o‘rnatish zarur. Xodimlarning fikrini tinglash, ularni qo‘llab-quvvatlash va adolatli baholash sog‘lom korporativ muhit yaratadi. Shuningdek, professional mas’uliyatni oshirish uchun trening va seminarlar tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir. Ayniqsa, yosh mutaxassislarni biznes etikasi va professional madaniyat asosida tarbiyalash muhim hisoblanadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt rivojlanayotgan bir paytda ham inson omili asosiy o‘rinda qolmoqda. Shu sababli biznes boshqaruvida etik qoidalar va professional mas’uliyat masalasi kelajakda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, biznes boshqaruvida etik qoidalar va professional mas’uliyat tashkilot muvaffaqiyatining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Etik me’yorlarga amal qilish tashkilot ichida sog‘lom muhit yaratadi, xodimlarning motivatsiyasini oshiradi va kompaniya obro‘sini mustahkamlaydi. Professional mas’uliyatga ega bo‘lgan rahbar va xodimlar tashkilot rivojiga katta hissa qo‘shadi. Ular qaror qabul qilishda halollik va adolat tamoyillariga amal qiladi hamda jamiyat manfaatlarini hisobga oladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy biznes muhitida etik boshqaruv tizimini rivojlantirish tashkilotlarning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Stephen Robbins. *Management*. Pearson Education, 2018.
2. Andrew Crane, Dirk Matten. *Business Ethics*. Oxford University Press, 2016.
3. Peter Drucker. *The Practice of Management*. Harper Business, 2006.
4. Carroll A. *Business and Society: Ethics and Stakeholder Management*. Cengage Learning, 2015.